

Uchwała z dnia 3 lutego 2009 r.

I PZP 6/08

Przewodniczący SSN Teresa Flemming-Kulesza, Sędziowie SN: Jerzy Kwaśniewski, Jolanta Strusińska-Żukowska (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 3 lutego 2009 r. sprawy z powództwa Edyty B. przeciwko Zakładom Usługowym P. Spółce z o. o. w K. o nakazanie i zapłatę, na skutek zagadnienia prawnego przekazanego postanowieniem Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krakowie z dnia 22 października 2008 r. [...]

„Czy postanowienie sądu pierwszej instancji w przedmiocie obciążenia strony kosztami sądowymi jest postanowieniem z katalogu określonego w art. 397 § 2 zdanie 2 k.p.c. ?”

p o d j ą ł u c h w a ł ę :

Rozpoznanie zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji w przedmiocie obciążenia strony kosztami sądowymi następuje w składzie jednego sędziego (art. 397 § 2 zdanie drugie k.p.c.).

U z a s a d n i e

Przedstawione Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne wyłoniło się przy rozpoznawaniu przez Sąd Okręgowy-Sąd Pracy w Krakowie zażalenia strony pozwanej (Zakładów Usługowych „P.” Spółki z o.o. w K.) na postanowienie Sądu Rejonowego-Sądu Pracy w Chrzanowie z dnia 5 sierpnia 2008 r., którym Sąd ten w pkt I umorzył postępowanie w sprawie z powództwa Edyty B. wobec zawarcia przez strony ugody pozasądowej oraz w pkt II nakazał pobrać od pozwanej na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w Chrzanowie kwotę 114 zł tytułem zwrotu połowy opłaty sądowej, do uiszczenia której powódka nie była zobowiązana. Rozstrzygnięcie o zwrocie kosztów zostało oparte na art. 113 ust. 1 i art. 96 ust. 1 pkt 4

ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167, poz. 1398 ze zm.).

W zażaleniu odnoszącym się do zawartego w pkt II postanowienia Sądu Rejonowego rozstrzygnięcia o kosztach, strona pozwana podniosła zarzut naruszenia art. 113 ust. 1 w związku z art. 35 ustawy o kosztach sądowych poprzez błędną interpretację i obciążenie strony pozwanej opłatą stosunkową zamiast należną opłatą podstawową, ewentualnie zamiast odstąpienia w ogóle - w stanie faktycznym niniejszej sprawy - od zwrotu opłaty sądowej. Powołując się na powyższy zarzut, pozwana wniosła o zmianę zaskarżonego postanowienia i odstąpienie od obciążenia jej opłatą sądową, ewentualnie obciążenie tylko opłatą podstawową.

Rozpoznając to zażalenie, Sąd Okręgowy w Krakowie powziął wątpliwość w zakresie wykładni art. 397 § 2 zdanie drugie k.p.c., sprowadzającą się do kwestii, czy postanowienie Sądu pierwszej instancji w przedmiocie obciążenia strony kosztami sądowymi mieści się w katalogu orzeczeń wymienionych w tym przepisie, czy też rozpoznanie zażalenia na to postanowienie, zgodnie z art. 367 § 3 k.p.c. w związku z art. 397 § 2 zdanie pierwsze k.p.c., następuje w składzie trzech sędziów zawodowych.

Według Sądu drugiej instancji, możliwe w tym zakresie są dwa poglądy. Za tym, że postanowienie Sądu pierwszej instancji w przedmiocie obciążenia strony kosztami sądowymi nie mieści się w katalogu postanowień wymienionych w art. 397 § 2 zdanie drugie k.p.c. przemawia literalna wykładnia powyższego przepisu. Przy jego konstrukcji ustawodawca posłużył się bowiem koniunkcją, co prowadzi do rozumienia przedmiotowego przepisu w taki sposób, iż w składzie jednoosobowym Sąd drugiej instancji rozpoznaje zażalenie na postanowienie w przedmiocie odmowy zwolnienia od kosztów sądowych, cofnięcia takiego zwolnienia, odrzucenia wniosku o zwolnienie z jednoczesnym skazaniem na grzywnę i nałożeniem na stronę obowiązku uiszczenia kosztów. Tę ostatnio wymienioną sytuację przewiduje art. 111 ust. 2 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Do takiej interpretacji prowadzi również, zdaniem Sądu Okręgowego, porównanie przepisu art. 397 § 2 zdanie drugie k.p.c. z art. 367 § 4 k.p.c., bowiem przepisy te zawierają identyczny katalog postanowień wprowadzony na mocy ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Biorąc zatem pod uwagę, że ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych przewiduje możliwość wydania przez Sąd postanowienia o odrzuceniu wniosku o zwolnienie od kosztów oraz nałożeniu obo-

wiązku uiszczenia kosztów z jednoczesnym skazaniem na grzywnę, można uznać, iż przepis art. 397 § 2 zdanie drugie k.p.c. ma zastosowanie tylko do tego rodzaju orzeczeń, a nie do postanowienia Sądu pierwszej instancji w przedmiocie obciążenia strony kosztami sądowymi. Sąd Okręgowy zwrócił też uwagę na dokonaną ustawą o kosztach sądowych w sprawach cywilnych zmianę art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c., który to przepis w katalogu postanowień Sądu pierwszej instancji zaskarżalnych zażaleniem wymienia postanowienie Sądu pierwszej instancji w przedmiocie obciążenia strony kosztami sądowymi, jeżeli strona nie składa środka odwoławczego co do istoty sprawy, podnosząc że takie postanowienie nie mieściłoby się, w świetle przedstawionej wyżej argumentacji, w katalogu orzeczeń wymienionych w art. 397 § 2 zdanie drugie k.p.c. Sąd drugiej instancji wskazał, że konsekwencją takiej interpretacji byłoby stwierdzenie, że zażalenie pozwanej na postanowienie Sądu Rejonowego powinno być rozpoznane przez Sąd Okręgowy w składzie trzech sędziów zawodowych stosownie do art. 397 § 2 zdanie pierwsze w związku z art. 367 § 3 k.p.c.

Za przyjęciem odmiennego poglądu, w myśl którego postanowienie Sądu pierwszej instancji w przedmiocie obciążenia strony kosztami sądowymi jest postanowieniem z katalogu określonego w art. 397 § 2 zdanie drugie k.p.c., przemawia natomiast - w ocenie Sądu Okręgowego - wykładnia celowościowa. Analiza uzasadnienia rządowego projektu ustawy o kosztach sądowych prowadzi bowiem do wniosku, że celem jej wprowadzenia było w szczególności usprawnienie i przyspieszenie postępowania cywilnego poprzez odciążenie sędziów i sądów od niektórych czynności związanych z orzekaniem o kosztach. Ponadto podkreślono, że orzekanie o kosztach nie stanowi wymierzania sprawiedliwości, a należy do czynności zbliżonych bardziej do administrowania środkami budżetowymi. Mając na uwadze cel i motywy wprowadzenia nowej ustawy o kosztach sądowych, można przyjąć, że taki cel przyświecał prawodawcy również przy wprowadzaniu art. 397 § 2 zdanie drugie k.p.c. Intencje ustawodawcy w kontekście wprowadzonej ustawy odnośnie do takiej zmiany przepisów postępowania cywilnego, które pozwalałyby zmniejszyć zaangażowanie sędziów w orzekanie w przedmiocie kosztów sądowych, przemawiałyby zaś za szerszym rozumieniem katalogu orzeczeń wymienionych w zdaniu drugim art. 397 § 2 k.p.c. W konsekwencji można by zatem uznać, że wszystkie zażalenia na postanowienia dotyczące kosztów należnych od strony, jak i wszystkie zażalenia na postanowienia dotyczące nałożenia grzywny powinny być rozpoznawane w składzie jednoosobowym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przepis art. 397 § 2 zdanie drugie k.p.c. przewiduje, że Sąd drugiej instancji w składzie jednego sędziego rozpoznaje zażalenie na postanowienie w przedmiocie odmowy zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcia takiego zwolnienia, odrzucenia wniosku o zwolnienie oraz nałożenia na stronę obowiązku uiszczenia kosztów i skazania na grzywnę.

Wątpliwości Sądu Okręgowego odnoszą się do przedmiotu postanowienia, na które zażalenie rozpoznawane jest w składzie jednego sędziego, tzn. czy orzeczenie to musi zawierać łącznie wszystkie wymienione w nim rozstrzygnięcia, czy też wystarczające jest, że jego przedmiotem jest jedno z takich rozstrzygnięć. Zdaniem Sądu Najwyższego, przepis art. 397 § 2 zdanie drugie k.p.c. znajduje zastosowanie także wtedy, gdy zaskarżone postanowienie nie zawiera łącznie wszystkich rozstrzygnięć w przedmiocie „odmowy zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcia takiego zwolnienia, odrzucenia wniosku o zwolnienie oraz nałożenia na stronę obowiązku uiszczenia kosztów i skazania na grzywnę”. Nawet więc, jeśli w postanowieniu orzeczono o jednej z tych kwestii, rozpoznanie zażalenia na postanowienie sądu następuje w składzie jednoosobowym. Sąd Najwyższy nie podziela poglądu Sądu Okręgowego, iż takiej interpretacji omawianego przepisu miałyby sprzeciwiać się wykładnia językowa. Wprawdzie, jak trafnie zauważył Sąd przedstawiający zagadnienie prawne, w sformułowaniu przepisu użyte zostały łączniki „i”, „oraz”, które w logice są uznawane za wprowadzające koniunkcję, jednak oparcie się na wynikach tak ograniczonej wykładni byłoby nietrafne. W przepisach prawnych można bowiem zaobserwować posługiwanie się przez ustawodawcę tylko ze względów stylistycznych zamiennie różnymi łącznikami, a zatem samo użycie określonego słowa nie zawsze przesądza o wprowadzeniu czy to koniunkcji, czy alternatywy. Zwrócić należy zatem uwagę, że chociaż może zdarzyć się współistnienie w jednym postanowieniu wszystkich tych rozstrzygnięć (np. w sytuacji opisanej w art. 111 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, Dz.U. Nr 167, poz. 1398 ze zm.), to jednak tak wąskiej wykładni przepisu sprowadzającej jego działanie do szczególnego przypadku, sprzeciwia się kilka argumentów.

Po pierwsze, kwestie dotyczące możliwości zaskarżania postanowień sądu pierwszej instancji uregulowane są całościowo w Kodeksie postępowania cywilnego.

Przepis art. 394 § 1 k.p.c. zawiera katalog orzeczeń, na które może być wniesione zażalenie, stanowiąc że są to postanowienia kończące postępowanie w sprawie, jak również postanowienia, których przedmiot wyczerpująco został określony w punktach od 1 do 12. Odnośnie do kosztów, zaskarżeniu podlegają postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów, cofnięcia takiego zwolnienia (pkt 2), jak również dotyczące określenia zasad ponoszenia przez strony kosztów procesu, wymiaru opłaty, zwrotu opłaty lub zaliczki, obciążenia kosztami sądowymi, jeżeli strona nie składa środka zaskarżenia co do istoty sprawy, kosztów przyznanych w nakazie zapłaty oraz wynagrodzenia biegłego (pkt 9), natomiast odnośnie do grzywny - postanowienia, których przedmiotem jest skazanie świadka, biegłego, strony, jej pełnomocnika oraz osoby trzeciej na grzywnę oraz odmowa zwolnienia świadka i biegłego od grzywny (pkt 5). Nietrudno zauważyć, że konstrukcja art. 394 § 1 k.p.c. jest tego rodzaju, iż dopuszcza zażalenie na postanowienia rozstrzygające o każdej z wymienionych tam kwestii z osobna. Możliwe jest zatem zaskarżenie zarówno postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów (cofnięcia takiego zwolnienia), jak i obciążającego kosztami sądowymi, czy skazującego na grzywnę. Skutkiem uznania, iż art. 397 § 2 zdanie drugie k.p.c. dotyczy tylko postanowienia rozstrzygającego łącznie o wymienionych tam kwestiach byłaby konieczność przyjęcia, iż zażalenie na postanowienie w przedmiocie jedynie np. odmowy zwolnienia od kosztów rozpoznawałby sąd w składzie trzyosobowym. Taki rezultat wykładni omawianego przepisu należałoby zaś uznać za niedorzeczny, bowiem nie sposób racjonalnie wyjaśnić, jaki sens miałyby wprowadzanie jednoosobowego składu sądu w opisywanej wyjątkowej sytuacji, a trzyosobowego przy rozpoznawaniu zażalenia na każde z rozstrzygnięć osobno lub w innym, ale niepełnym układzie. Wszak, skoro skład jednoosobowy jest uprawniony do rozpoznania zażalenia na postanowienie zawierające łącznie wszystkie wyżej wymienione rozstrzygnięcia, to tym bardziej właściwe jest rozpoznawanie w takim składzie zażalenia na postanowienie zawierające choćby jedno z tych rozstrzygnięć.

Po drugie, co podniósł Sąd Okręgowy, celem przyświecającym wprowadzeniu nowych przepisów dotyczących kosztów sądowych było, między innymi, usprawnienie i przyspieszenie postępowania przez odciążenie sędziów i sądów od niektórych czynności związanych z orzekaniem o kosztach. Taki cel przyświecał ustawodawcy przy wprowadzeniu art. 397 § 2 zdanie drugie k.p.c., co przemawia za szerszym, a nie zawężonym, rozumieniem katalogu orzeczeń wymienionych w tym przepisie. Usprawnienie postępowania sądowego poprzez ustanowienie jednoosobowego

składu sądu do rozpoznania zażalenia na postanowienie w przedmiocie kosztów byłoby bowiem iluzoryczne, gdyby przepis art. 397 § 2 zdanie drugie k.p.c. odnosić jedynie do wyjątkowego przypadku, w którym sąd pierwszej instancji rozstrzygnął jednym orzeczeniem o wszystkich wymienionych tam kwestiach, natomiast składowi trzyposobowemu powierzyć rozpoznawanie zażeń na postanowienia zawierające poszczególne rozstrzygnięcia, których jest relatywnie więcej.

W świetle powyższego zasadny jest wniosek, że art. 397 § 2 zdanie drugie k.p.c. znajduje zastosowanie także wtedy, gdy zaskarżone postanowienie zostało wydane choćby w jednym z przedmiotów określonych w tym przepisie (tj. w przedmiocie odmowy zwolnienia od kosztów, cofnięcia takiego zwolnienia, odrzucenia wniosku o zwolnienie, nałożenia na stronę obowiązku uiszczenia kosztów, czy też skazania na grzywnę). W kontekście przedmiotowej sprawy rozważenia wymaga także, jak należy rozumieć pojęcie „nałożenia na stronę obowiązku uiszczenia kosztów”. Z treści art. 397 § 2 zdanie drugie k.p.c. wynika, iż w zakresie kosztów dotyczy on tych postanowień, których przedmiotem są koszty sądowe (a nie koszty procesu). Do takiego wniosku skłania odwołanie się przez ustawodawcę do tego rodzaju kosztów przy oznaczeniu przedmiotu pierwszego z wymienionych tam postanowień (odmowa zwolnienia od kosztów sądowych) i brak przy kolejnych innego ich określenia. Za taką wykładnią przemawia też nieprzypadkowe przecież umieszczenie postanowienia dotyczącego nałożenia na stronę obowiązku uiszczenia kosztów wśród postanowień odnoszących się do zwolnienia od kosztów sądowych, bo świadczy o zbieżnościach w przedmiocie tych orzeczeń.

Reasumując, należy przyjąć, że przepis art. 397 § 2 zdanie drugie k.p.c. odnosi się do rozpoznania zażalenia na postanowienie związane z koniecznością ponoszenia kosztów sądowych. Zaskarżone mogą być jednak tylko te postanowienia, których przedmiot został wyczerpująco określony w art. 394 § 1 pkt 1 - 12 k.p.c. Przepisy te nie wymieniają postanowienia w przedmiocie nałożenia na stronę obowiązku uiszczenia kosztów sądowych. Jednakże postanowienie w przedmiocie obciążenia strony kosztami sądowymi, na które przysługuje zażalenie, jeżeli strona nie składa środka zaskarżenia co do istoty sprawy (art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c.) w istocie odnosi się do nałożenia na stronę obowiązku uiszczenia kosztów sądowych, a zatem można go zakwalifikować jako postanowienie dotyczące tej materii. W konsekwencji uznać należy, iż postanowienie Sądu pierwszej instancji obciążające stronę kosztami sądowymi jest orzeczeniem z katalogu zawartego w art. 397 § 2 zdanie drugie k.p.c.,

wobec czego rozpoznanie zażalenia na to postanowienie następuje w składzie jednego sędziego.

Z tych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę jak w sentencji.

=====